

כולל שישי שבת "שיח יצחק"
בראשות הגאון ר' ישעיהו לוינשטיין שליט"א

נתייסד לזכות לרפואתה השלימה של האשה
רחל לאה בת יהודית חנה
ע"פ עצת וברכתו של הגאון הגדול
הגר"ח קנייבסקי שליט"א

גליונות עזרת השמיטה

שע"י קונטרס עזרת אליעזר
רמב"ם פרק ז' הלכה טז - יח

הירושלמי והתוספתא סוברים שאין להם ביעור כי העלין קיימין כל השנה. וכי נחלקו במציאות אם העלי קנים נופלין או לא. וצ"ע. **עוד יש לעיין מה שהעיר במנחת שלמה** על משניות שביעית פ"ט סוף מ"ו שבמשנה נזכר עלי גפנים שיש להן ביעור, וצ"ע למה השמיט הרמב"ם דין עלי יבשים של גפנים שיש להן ביעור עד רביעה שניה, ואף שהרמב"ם כתב שהעשבים זמנם עד שתרד רביעה שניה, אך הרי התנא חילקם ונקט עשבים לחוד ועלים לחוד ומאי טעמא השמיט הרמב"ם עלים, וצ"ע. **עכת"ד**. אולי אפשר לומר בס"ד, עד כמה שהרמב"ם נוקט כהתוספתא ושם לא נזכר כלל עלי גפנים, לכן הרמב"ם הזכיר מה שנזכר בתוספתא, אבל לדינא כבר הוסיף הדרך אמונה בס"ק קז' שגם בעלי גפנים יש ביעור כשנושרין מאילנותיהן. עוד כתב בדרך אמונה בס"ק קיב' שעלי קנים ועלי גפנים צריכין מחשבה לאדם (או לבהמה) בשעת לקיטה ואז חלה עליהן קדושת שביעית ואם לקטן לעצים אין קדושת שביעית חלה עליהן.

בדין ליקוט עשבים לחין ויבשים אם דינם לגבי ביעור או לגבי ללקטם.

כתב הרמב"ם בהלכה יז' "ועד מתי יהיה אדם רשאי ללקט עשבים לחין בשביעית עד שייבש המתוק ויגבב עשבים יבשים עד שתרד רביעה שניה במוצאי שביעית". המקור של הרמב"ם הוא מהרישא של המשנה כלדעיל.

במשנה ראשונה במשניות מביא את הרע"ב מברטנורא והר"ש שמפרשים את הדין כאן לגבי ביעור, וע"ש מה שהקשה. אולם מביא שלרמב"ם יש פירוש אחר בדין הזה, דלאו לענין ביעור איירי, שהרמב"ם כתב "רשאי ללקט", מבואר דמפרש לה באיסור הלקיטה עצמה שעד הזמן הזה מותר ללקט ומשם ואילך אסור, וכתב לבאר שטעם האיסור שאז כלה הלחות מן הלחין והייבשות מן היבשים ונמצא שאין ראויין לו למאכל בהמתו והרי זה מפסיד פירות שביעית ומבטל מאכל חיה שאע"פ שאין ראויין לו לבהמתו יש חית השדה שראויין לה.

ומוכיח המשנה ראשונה לבאר מדוע הרמב"ם לא יכול לפרש שדין המשנה הוא לגבי ביעור, שהרי במשנה נזכר גם עלי קנים, והרמב"ם פסק שבעלי קנים אין דין ביעור, אלא לענין איסור לקיטה עצמה.

בדרך אמונה ס"ק קיג' כתב, רשאי ללקט, רצה ללקט ולאכול דמשם ואילך הוא זמן הביעור. וכתב בציון ההלכה ס"ק ר' שכן מוכח ממה שכתבו הרמב"ם כאן בדיני ביעור וכן פירוש הראשונים, ומה שכתב במשנה ראשונה צ"ע.

במנחת שלמה על משניות שביעית פ"ט מ"ו מביא את פירוש המשנה ראשונה שאין הנידון לגבי ביעור, ומקשה עליו שצ"ע איך

תוכן העינים¹

- עיון בסדר דברי הרמב"ם ובהשמטת דין המשנה שעלי גפנים יש בהן ביעור.
- בדין ליקוט עשבים לחין ויבשים אם דינם לגבי ביעור או לגבי ללקטם.
- עשבים לחים ויבשים אם הם נחשבים לשני מינים.
- מהו זמן ביעור בעשבים יבשים משתרד רביעה שניה.
- בדין המשנה עד מתי מותר להיכנס לפרדסים עד שתרד רביעה שניה.
- איך מצינו זמנים אחרים לזמן הביעור אחרי שתרד רביעה שניה, אם מותר להיכנס רק עד רביעה שניה שאחרי זה כבר כלה חכל.
- אם יש הפקר לקרקע לנטילת הפירות אחרי שביעית, ואיך מותר לנעול הדלת.

הלכה טז - יז

עיון בסדר דברי הרמב"ם ובהשמטת דין המשנה שעלי גפנים יש בהן ביעור.

כתב הרמב"ם הלכה טז' "איזו היא שעת הביעור העלין בעת שיבולו ונושרין מאילנותיהן. עלי זיתים ועלי קנים ועלי חרובין אין להם ביעור לפי שאינן נובלות וכלות". ובהלכה יז' כתב "ועד מתי יהיה אדם רשאי ללקט עשבים לחין בשביעית עד שייבש המתוק ויגבב עשבים יבשים עד שתרד רביעה שנייה במוצאי שביעית". **המקור של הרמב"ם** הוא מהמשנה פ"ט מ"ו "המלקט עשבים לחים עד שייבש המתוק והמגבב ביבש עד שתרד רביעה שניה. עלי קנים ועלי גפנים עד שישרו מאביהן והמגבב ביבש עד שתרד רביעה שניה וכו'".

יש לעיין מדוע הרמב"ם סידר את ההלכה לא לפי סדר הדינים כפי שמוזכר במשנה. שבהלכה טז' התחיל עם הדינים שנזכרו בסיפא, ובהלכה יז' התחיל עם הדינים שנזכרו ברישא.

עוד יש לעיין שבמשנה נזכר שעלי קנים יש להם ביעור כשישרו מאביהן, ואילו הרמב"ם נקט שעלי קנים אין להם ביעור לפי שאינן נובלות. אלא שבמלאכת שלמה במשניות הביא ירושלמי שמובא שלא נזכר עלי קנים אלא עלי גפנים, דעלי קנים אין להן ביעור, וכ מובא בתוספתא "עלי קנים ועלי זיתים ועלי האוג ועלי חרובין אין להן ביעור מפני שאין מינם כלה וכך פסק הרמב"ם, ומיושב דעת הרמב"ם שפסק דלא כהמשנה אלא כהירושלמי והתוספתא דאין ביעור בעלי קנים, וכן כתב הרדב"ז שהרמב"ם סמך על הכלל כל אילן שאין עליו נובלות אין להם ביעור, והדבר נראה לעין שהזית והקנים והחרובין עליהן קיימין באילן כל השנה.

אלא שיש לעיין במה נחלקו המשנה עם הירושלמי והתוספתא, שבמשנה מבואר שיש בעלי קנים ביעור כי עליהן נופלין, ואילו

¹ אשמח לקבל הערות והוספות. א, קרביץ. יש אפשרות לקבל אי"ה את הגליון [במייל-036164702A@gmail.com](mailto:036164702A@gmail.com)

כולל שישי שבת "שיח יצחק"
בראשות הגאון ר' ישעיהו לוינשטיין שליט"א

נתייסד לזכות לרפואתה השלימה של האשה
רחל לאה בת יהודית חנה
ע"פ עצת וברכתו של הגאון הגדול
הגר"ח קנייבסקי שליט"א

גליונות עזרת השמיטה

שע"י קונטרס עזרת אליעזר
רמב"ם פרק ז' הלכה טז - יח

ושל הפקר אין נאסר לאחר הביעור, לא יתכן לבאר כהמקדש דוד דכיון דהכא איירי במחובר ומחובר הוי הפקר א"כ הרי לא נאסר באיסור ביעור, וממילא לא שייך לאסור ללקט העשבים מחמת איסור ביעור.

עשבים לחים ויבשים אם הם נחשבים לשני מינים.

כתב הרמב"ם "ועד מתי יהיה אדם רשאי ללקט עשבין לחין בשביעית עד שייבש המתוק ויגבב עשבים יבשים עד שתד רביעה שנייה במוצאי שביעית". מבואר שיש זמן ביעור לעשבים לחין, ויש זמן ביעור לעשבים יבשים.

בדרך אמונה בביאור ההלכה בד"ה עשבים לחים כתב להקשות שכאן מוכח דעשבים לחים ויבשים נחשבין ב' מינים ומאי שנא מגרוגרות ותאנים דמבואר ברמב"ם בהלכה ב' שהם נחשבים למין אחד, וכן מצוימוקים וענבים בהלכה ד' שנחשבים למין אחד. וכתב שלכאורה יש לומר שהם ב' מינים שונים, יש מהן שנאכלין בלחותם ויש מהן ביבשותן, אבל דחה זאת שאי אפשר לומר כן שהרי שנינו ג"כ בעלי קנים ועלי גפנים עד שישרו מאביהן, והמגבב ביבש עד שתד רביעה שניה, ושם זה הרי אותו המין, והאריך בזה, ולבסוף דבריו כתב בשם החזו"א שמינים אלו חלוקים הלחים והיבשים בטבעם וטעמם.

במנחת שלמה במשניות שביעית פ"ט מ"ו בתוך דבריו על עיקר דינא דמתני' דשונה זמן הביעור בעשבים ובעלים בלח מביבש, כתב שיש לעיין דהנה בעשבים היה אפשר לומר דעשבים לחים ויבשים הם שני מינים שונים ולכן גם זמן הביעור שונה בהם, אולם בעלים משמע דלחים ויבשים הם מאותו המין, וצ"ע מאי שנא מדופרא שהוא פרי שעונתו פעמים בשנה ותנן במשנה ד' שאין בהם ביעור עד סוף העונה, והכא נמי כיון שסו"ס ישנים עלים לחיות שבשדה, מה לי לח או יבש ומאי טעמא חשבינן ליה כהגיע זמן ביעורם וצ"ע. וע"ש עוד.

בחוט שני עמוד שעב' הביא בתחילה את דברי החזו"א שעשבים לחים ויבשים נחשבים לענין שביעית כשני מינים משום שחלוקים בטבעם ובטעמם.

עוד כתב בחוט שני לומר דעשבים לחים ויבשים הן מין אחד ואפ"ה אין מצילין היבשים על הלחים משום שיש מין חיות שאוכלות רק עשבים לחים, ויש מין חיות שאוכלות רק עשבים יבשים.

ועומד גם על השאלה מאי שנא מגרוגרות ותאנים לחים שהן מין אחד וענבים וצימוקים שנחשבים מין אחד, ומביא לעיין בלשון החזו"א שכתב והנה אין דין המשנה כולל כל הפירות והירקות שמשותמין מהן לחים ויבשים, אלא גם ת"ק מודה לר"ע בכל

יפרש את הסיפא של המשנה דתני המגבב ביבש עד שתד רביעה שניה, דאטו לאחר שתד הרביעה אין החיות אוכלות את העשבים היבשים וצ"ע.

עוד העיר במנחת שלמה על ראיית המשנה ראשונה, ממה שדעת הרמב"ם שעלי קנים אין להם ביעור, וכיון שהסיפא לא בדין ביעור, גם הרישא לא בדין ביעור. וזה תמוה דהרי הרמב"ם השמיט לגמרי הדין דעלי קנים ומקורו מהירושלמי דלית כאן עלי קנים אלא עלי גפנים, וא"כ שפיר יש לומר שהמשנה באה ללמדנו זמן הביעור, אלא דהתנא ס"ל דיש ביעור גם בעלי קנים והרמב"ם פסק כהירושלמי דאין להם ביעור ולכן השמיט דין זה, וגם להדיא כתב הרמב"ם כל דין המשנה לגבי ביעור כלשונו "איזו היא שעת הביעור, א"כ ע"כ סיפא דמתני' דעלים בביעור קמייירי ומסתמא גם הרישא.²

הגאון ר' שריאל רוזנברג שליט"א בשיעורי תורה על משניות שביעית עמוד קנט' שואל על המשנה ראשונה בדעת הרמב"ם שא"כ לא היה צריך להביאו כאן בדין ביעור אלא בפרק ה' בהלכות הפסד פירות שביעית.

עוד העיר בסוגריים לגבי מה שכתב המשנה ראשונה, דראיית הרמב"ם לפרש כן היא ממאי דפריך הירושלמי דעלי קנים אין להם ביעור, ולכן מפרש הרמב"ם דמתני' לאו לענין ביעור מייירי, והוא תמוה, דמ"מ מבואר בירושלמי להדיא בהיפוך, דמתני' כן מתניא לענין דין ביעור, ואיך יחלוק הרמב"ם על פי הירושלמי. ועוד, דאם עלי קנים מתקיימים ואינם כלים, היכי תיתי לומר דמ"מ הם נפסדים מאכילת אדם ובהמה.

באשר לשלמה על משניות שביעית פ"ט מ"ו עמוד נז' במשנה המלקט עשבים לחים, הביא את פירוש הר"ש ודעימיל' דאיירי מתני' לענין ביעור ואשמעינן מתני' דלחים ויבשים חשיבי כב' מינים לענין ביעור, וע"ש עוד. אולם הביא שברמב"ם מבואר דהכא לא איירי לענין איסור דלאחר הביעור כי אם דמתני' איירי לענין עצם האיסור ללקט, דמהו הזמן שכבר אסור ללקט עשבים, ואתא שפיר בפשוטו מה דתנן במתני' המלקט, ובטעמא דאסור ללקוט לדעת הרמב"ם מזמנים אלו ואילך, ביאר במשנה ראשונה דלאחר זמנים אלו מה שלוקט הוי הפסד פירות שביעית ואסור מדין לאכלה ולא להפסד.

והביא שבמקדש דוד מבאר את דברי הרמב"ם דאיירי לענין דין ביעור ומחדש דלאחר הביעור אסור ללקוט אלא צריך לבער במחובר.

וכתב באשר לשלמה דדברי המקדש דוד לא יתכנו אלא לפי מה שהוכיח במקום אחר בשיטת המהרי"ט והחזו"א דהאיסור בפירות שביעית לאחר הביעור הוי גם בשל עכו"ם ובשל הפקר, דליכא על הגברא מצות ביעור, אבל לפי הסוברים דבשל עכו"ם

² צ"ע מה כוונת המנחת שלמה להעיר על ראיית המשנה ראשונה שאי אפשר להוכיח מהרמב"ם כיון שהרמב"ם השמיט דין עלי קנים, ולכאורה קשה שהרי בהלכה טז' הזכיר להדיא שעלי קנים אין להן

² צ"ע מה כוונת המנחת שלמה להעיר על ראיית המשנה ראשונה שאי אפשר להוכיח מהרמב"ם כיון שהרמב"ם השמיט דין עלי קנים, ולכאורה קשה שהרי בהלכה טז' הזכיר להדיא שעלי קנים אין להן

כולל שישי שבת "שיח יצחק"
בראשות הגאון ר' ישעיהו לוינשטיין שליט"א

נתייסד לזכות לרפואתה השלימה של האשה
רחל לאה בת יהודית חנה
ע"פ עצת וברכתו של הגאון הגדול
הגר"ח קנייבסקי שליט"א

גליונות עזרת השמיטה

שע"י קונטרס עזרת אליעזר
רמב"ם פרק ז' הלכה טז - יח

הרדב"ז כתב שהרמב"ם מפרש את המשנה לענין שביעית, ואילו הר"ש מפרש שאין הכוונה לשביעית אלא לשאר השנים לגבי לקט שכחה ופאה, והוסיף שנראה שדחק אותו לפרש שאין הכוונה לעניני שביעית, משום שהתנא נקט עניים, ומתרחץ שהרמב"ם סובר דכולהו הוו עניים לענין פירות שביעית, ומסיים הרדב"ז ששני הפירושים אמת.

בפירוש המשניות לרמב"ם אכן ג"כ הזכיר את שני הדינים, הן לגבי לאסוף בכל השנים לקט שכחה ופאה, שהזמן הוא עד שתד רביעה שניה, וכן לגבי שביעית.

המהר"י קורקוס כאן על הרמב"ם כתב "ורבינו מפרש לה דבמוצאי שביעית קאמר דנכנסין לאסוף פירות שביעית עד שתד וכו' ומשם ואילך אין לו להיכנס עוד לשדה חבירו כי מסתמא כבר כלו פירות שביעית ומשום דקשה דוושא כאשר יתבאר.

אבל ר"ש מפרשה בכל השנים וליטול לקט שכחה ופיאה כי עד אותו זמן לא קשה דוושא כדאמרין במרובה וכו' ולפי"ז לא תני לה הכא אלא משום דזמנה עד שתד רביעה שניה דומיא דאינך דתני בההוא פרקא, אבל לפירוש רבינו שייכא שפיר דמירי בשביעית".

בדרך אמונה ס"ק קכד' מביא את שאר הראשונים שפירשו את המשנה בענין אחר ואין מקור לדין זה, ודין אחר רביעה שניה כדין קודם רביעה. וכוונתו לראשונים שמפרשים את המשנה רק לגבי לקט שכחה ופאה, א"כ אין מקור לדין שביעית עד מתי ללקט בשנה שמינית, שלשיטתם אין הבדל בין אחר רביעה שניה לקודם. ובציון ההלכה ס"ק רטו' מביא את כל הראשונים שפירשו את המשנה לגבי לקט שכחה ופאה, והביא את דברי הרדב"ז שכתב ששני הפירושים אמת, וכתב ע"ז בציון ההלכה שזה רק לפי הרמב"ם שאכן הביא בפירוש המשניות את שני הדינים, אבל הר"ש שהביא במשנה רק לגבי שאר השנים בדיון לקט שכחה ופאה, יש לומר שאין מסכים לפירוש שזה נוגע גם לענין שביעית.³

איך מצינו זמנים אחרים לזמן הביעור אחרי שתד רביעה שניה, אם מותר להיכנס רק עד רביעה שניה שאחרי זה כבר כלה הכל.

בשיעורי תורה על משניות שביעית מהגאון ר' שריאל רזנברג שליט"א עמוד קס' מביא את פירוש המשניות לרמב"ם והמהר"י קורקוס שהדין במשנה שמותר להיכנס עד שתד רביעה שניה בשנה השמינית, שמשמע דכשתד רביעה שניה אנו תולים לומר שכבר כלו הפירות ולכן אין רשות להיכנס. וצ"ע דא"כ יהא זמן זה של ירידת רביעה שניה זמן הביעור לכל הפירות, ובמשניות מצינו שזה רק זמן לעשבים יבשים, אך לא

הפירות והירקות שלחין ויבשין כחדא נינהו זולת עשבים ועלי קנים שמתפרדים היבשים מן הלחים פירוד מרובה. וכתב החוט שני שבצק ירוק ובצל יבש משמע בחזו"א דהם מין אחד, רק שחלק מוציאים מן הקרקע בהיותם לחים וחלק משאירים לייבש.

מהו זמן ביעור בעשבים יבשים משתרד רביעה שניה.

במשנה פ"ה מ"ו "והמגבב ביבש עד שתד רביעה שניה". לא נזכר במשנה מהו התאריך המדויק של רביעה שניה.

הרע"ב מברטנורא ובתפארת ישראל כתבו שהיא בשנה בינונית בכ"ג מרחשון בשנה שאחרי שביעית משם ואילך חייב לבער.

באשר לשלמה על משניות שביעית עמוד נז' מביא שיש ג'זמנים ברביעה זו, בשנה מבכיר ב"ז במרחשון ובבינונית בכ"ג ובשנה מאוחרת בר"ח כסלו, ולכאורה גם הכא לענין שביעית הדבר תלוי בכל שנה לפי מה שהיא, אכן מפשטות לשון הרע"ב משמע דלענין שביעית הוא לעולם בכ"ג במרחשון.

הרמב"ם כתב כלשון המשנה "עד שתד רביעה שניה במוצאי שביעית", וכתב **בדרך אמונה** ס"ק קיט' "ומשמע מדברי רבינו שאין זמן קבוע אלא כשירד הגשם השני אז מתקלקלים העשבים ואין ראויין שוב למאכל בהמה. ויש אומרים דתלוי בזמנה של רביעה שהוא בשנה בכירה ב"ז במרחשון ובשנה בינונית בכ"ג במרחשון ובשנה אפילה בר"ח כסלו. ויש אומרים דלעולם זמנה ב"ז במרחשון, ויש אומרים דלעולם זמנה בכ"ג במרחשון.

הלכה יח

בדין המשנה עד מתי מותר להיכנס לפרדסים עד שתד רביעה שניה.

הרמב"ם כתב "ועד מתי יהיו העניים מותרין להכנס בפרדסות במוצאי שביעית לאסוף פירות שביעית עד שתד רביעה שנייה". המקור הוא מדברי המשנה פ"ט מ"ז בתוך הדברים "עד אימתי עניים נכנסין לפרדסות עד שתד רביעה שניה".

הרע"ב מברטנורא והר"ש כתבו שהמשנה עוסקת בשאר כל השנים לגבי ליטול לקט שכחה ופאה.

ומוסיף הרע"ב עוד דין שכן נכנסים לגנות מפני מותרות פירות שביעית שנשארו בה, וכן בתפארת ישראל הזכיר בתחילה שהכוונה לשאר שנים לגבי לקט שכחה ופאה, ואפשר נמי דקאי אשנה שמינית שנכנסו ללקוט פירות שביעית שעדיין נשארו שם באילנות. והא דנקט עניים, הרי אם מדובר לגבי אחרי שביעית, זה לא דוקא עניים, אורחא דמילתא נקט.

³ עיין במשמרת השביעית פרק י' הערה 12 עמוד פח בתוך דברי שםביא את מחלוקת הר"ש והרמב"ם כאן במשנה אם מדובר לגבי

כולל שישי שבת "שיח יצחק"
בראשות הגאון ר' ישעיהו לוינשטיין שליט"א

נתייסד לזכות לרפואתה השלימה של האשה
רחל לאה בת יהודית חנה
ע"פ עצת וברכתו של הגאון הגדול
הגר"ח קנייבסקי שליט"א

גליונות עזרת השמיטה

שע"י קונטרס עזרת אליעזר
רמב"ם פרק ז' הלכה טז - יח

שהתורה הפקירה את השדה להילוך האנשים וגם במוצאי שביעית עדיין הפירות הפקר. ותירץ החזו"א דמייירי שמניח להן דרך לילך להיכנס וליטול את הפירות.

והעיר בדרך אמונה שא"כ אפילו לפני רביעה שניה דאטו חייב ליתן להן להיכנס מאיזה דרך שירצו, הרי אמרו במכילתא משפטים והשביעית תשמטנה ונטשתה מגיד שפורץ בה פרצות אלא שגדרו חכמים מפני תיקון העולם ומבואר שאין צריך לפרוץ בו פרצות וסגי שמשאיר להן דלת אחת להיכנס.

ועוד שהרי כבר הביא בדרך אמונה פ"ד הלכה כד' בשם החזו"א שיכול לנעול הדלת ולכתוב פתק שכל מי שרוצה ליטול יכול לקבל המפתח בבית ואע"ג שגורם לו טורח יתירא, מיהו לא התיר זה אלא במקום הצורך.

ולכן כתב כאן בדרך אמונה בביאור ההלכה, שלענ"ד יש לומר דהתורה לא הפקירה הקרקע אלא בשביעית עצמה ודכאיתא במכילתא, וכו' וזה כתוב על שנה השביעית עצמה שיש מצוה תשמטנה ונטשתה דאזלינן בתר חנטה אבל הקרקע אינו הפקר ויכול להכניס הפירות לביתו ולחלקם לעניים וכן יכול לומר להן תבואו בשעה פלונית ואתן לכם, או אם תרצו אוציא לכם לביתי ואין להם רשות לקלקל שדהו ופרדסו בלי רשותו רק יכולין לתבוע פירותיהן ורק עד רביעה שניה שאז אין לו שום קלקול יכולין להכנס בלי רשותו וכמ"ש בב"ק פא' ב' הרי שכלו פירותיו מן השדה ואינו מניח בני אדם ליכנס בתוך שדהו מ הבריות אומרות עליו וכו', ולכן יכולין להיכנס לא מצד הפקר אלא משום מדת סדום שאין מזיקין לו כלום ומתקנת שלמה, אבל אחר רביעה שניה שמזיק לו דוושא אסור להן להיכנס ואי משום הפירות יכולין לתבועו שיוציא להן הפירות וחייב לעשות זאת שזה הפקר ושייד להן ויתכן שאם יזרע בחצירו שאז גם לפני רביעה שניה מקלקל לו יכול למנוע גם לפני רביעה שניה שלא יכנסו דרחמנא לא אפקרה רק בשביעית ולא במוצאי שביעית ויכול לומר אוציא לכם הפירות החוצה אם תרצו ואל תכנסו לקלקל לי חצרי.

במנחת שלמה במשניות שביעית פ"ט מ"ז עמוד רלו' מביא את הסמ"ע בחו"מ סימן רעג' ס"ק יד' שכתב דהא דחייל הפקר לזמן ילפינן משמיטה דג"כ לא הוי הפקר אלא לשנה אחת. ותמה ע"ז הרש"ש בנדרים מ"ד ע"א דפירות שביעית הפקר הן לעולם. ומביא יש אומרים (שערי יושר ש"ה פכ"ג) שהכוונה הוא לענין התר דריסת הרגל בשדהו שאמרו בנדרים מב' ע"ב ארעא נמי אפקרה, דהך הפקירה הו"ל ודאי רק לזמן.

ולכאורה זהו המבואר במתני' דאחר רביעה שניה של שנה שמינית אסור ליכנס לשדות.

והעיר ע"ז, חדא דאין זה חשיב כלל הפקר, כיון דלא משכחת ביה זכיה, ואין זה אלא נתינת רשות בלבד, ותו דהפקר לימן הוא דוקא בכהאי גוונא שאם זכה בתוך הזמן נעשה שלו לעולם, ואילו הזכות של דריסת רגל הוא רק עד רביעה שניה ולא יותר.

לכל הדברים, וביותר, שבתמרים וענבים וזיתים מפורש להדיא דזמן הביעור דידהו הוא אחרי שתרד רביעה שניה, והניח בצ"ע.

בחוט שני עמוד שעג' כתב שנראה דמתני' איירי בפירות שנאמר בישולם בקיץ ועד רביעה שניה בחורף שאחר זה כבר לא נשאר מהפירות באילנות, אבל בפירות שנגמר בישולם בחורף כגון פירות הדר שחנטו בשביעית ונגמר בישולם בחורף של מוצאי שביעית מותר להיכנס לפרדס אף לאחר רביעה שניה במוצאי שביעית שהרי זהו זמן לקיטתם.

ונראה שכוונתו לתרץ קושיא זו, שהמשניות שזמן ביעור הוא אחרי רביעה שניה, זה בפירות כאלו שנגמר בישולם בחורף שאחרי שביעית, שאז מותר להיכנס גם אחרי רביעה שניה.

בקונטרס ביאורים וביורורים על שביעית עמוד קצו, גם עומד על המהר"י קורקוס שכתב שמסתמא כבר כלו פירות שביעית ולכן אסור להיכנס, וקשה שהרי בזמן רביעה שנייה שהוא חודש עדיין הרבה פירות באילנות וכמו שאמרו דבענבים זמן הביעור עד הפסח ובזיתים עד העצרת, ואולי נאמר דהכא איירי בפירות הקיץ ולעולם בפירות החורף רשאי להיכנס גם אחרי, כמו שכתב בחוט שני, אלא דהקשה דא"כ צ"ב מה התחדש כאן בדין רביעה שניה כיון דכל פרי אזלינן לפי זמנו וכשהוא עדיין בשדה מותר להיכנס, וצריך לומר דהתחדש כאן דאין להיכנס על הספק לבדוק אם יש פירות באילנות, דעד רביעה שניה שהוא זמן שיש פירות מותר להיכנס אף כשלא יודע אם יש פירות, אך אחר רביעה שניה דמסתמא כבר כלו פירות שביעית אסור לו להיכנס, ורק בפירות שידוע זמנם גם אחר רביעה שניה מותר.

(וע"ש מה שכתב בדעת החוט שני והדרך אמונה שלמד שכל אחד מבאר ביאור אחר).

במקדש דוד סימן נט' אות ב' עמוד לח' ע"ב בד"ה אמרינן בתוך דבריו כתב "ואע"ג דאוכלין בענבים עד הפסח ובזיתים עד עצרת של מוצאי שביעית דאינן כליו עד אותו זמן ואמאי אין נכנסין לאחר רביעה שניה של מוצאי שביעית שהוא במרחשון, נראה דהטעם הוא ג"כ משום הפסד דוושא וזה דאין נכנסין דוקא במוצאי שביעית משתרד רביעה שניה הא בשביעית עצמה נכנסין כל השנה ואף לאחר רביעה שניה הוא משום דשביעית ליכא זרעים וזה דקשי להו דוושא לאחר רביעה שניה כתב רש"י ז"ל בב"ק שם משום דמאז והלאה הזרעים צומחין וקשה להו דריסת הרגל אבל במוצאי שביעית שכבר ישנן זרעים אין נכנסין לשם וכו'". לכאורה נראה שכוונתו גם לקושיא זו כדלעיל, ועיקר תירוצו שכל הנידון במשנה ובהלכה כאן הוא לגבי ביעור, אלא לגבי שמשתרד רביעה שניה אסור להיכנס לשדה משום דוושא.

אם יש הפקר לקרקע לנטילת הפירות אחרי שביעית, ואיך מותר לנעול הדלת.

בדרך אמונה בביאור ההלכה בד"ה ועד מתי, מביא קושית החזו"א איך יכול למנוע את העניים מלילך לתוך פרדסו כיון

כולל שישי שבת "שיח יצחק"
 בראשות הגאון ר' ישעיהו לוינשטיין שליט"א

נתייסד לזכות לרפואתה השלימה של האשה
 רחל לאה בת יהודית חנה
 ע"פ עצת וברכתו של הגאון הגדול
 הגר"ח קנייבסקי שליט"א

גליונות עזרת השמיטה

שע"י קונטרס עזרת אליעזר
 רמב"ם פרק ז' הלכה טז - יח

ומביא מה שכתב לבאר במקום אחר דכוונת הסמ"ע להפקירא דירקות בשביעית שהם רק לשנה אחת, ואע"ג שאם נתלשו הירקות מאליהם הרי הם הפקר גם לאחר שביעית, מ"מ אם נשארו מחוברים שפיר חוזרים תיכף במוצאי שביעית לבעליהן הקודמים בלא שום קנין.

באשר לשלמה על משניות שביעית עמוד נז' מביא את דברי הר"ש שפירש דאיירי לענין ליכנס ליטול לקט שכחה ופאה, והרמב"ם פירש דאיירי נמי לענין שביעית דמותרין ליכנס בשמינית ליטול פירות שביעית, ומבואר מדבריו דלפני זמן רביעה שניה מותרין ליכנס אף דלא הוי כבר שנת השביעית.

ומביא את החזו"א ס"ג סקכ"ג שהוכיח מזה דדין הפקר אינו רק בשנת השביעית ומשום דדין הפקר תלוי בקדושת הפירות ולא בזמן השביעית של הקרקע. ומאידך מביא בשם הקהלות יעקב מש"כ דהר"ש חולק ע"ז וסובר דדין הפקר תלוי בזמן שביעית דהקרקע. ומביא עוד את החזו"א שתמה על דעת הרמב"ם דמתני' איירי הכא לענין שביעית דא"כ למה לאחר שתדד רביעה שניה יכול למנוע מהעניים ללקוט פירות שביעית והרי רחמנא אפקרה לשדהו לענין לקיטת פירות שביעית.

וכתב באשר לשלמה, שהנה חלוק דין היתר כניסה לעניים לענין לקט שכחה ופאה מהיתר כניסה לענין ללקוט פירות שביעית. דבלקט שכחה ופאה הוי רק זכות כניסה בעלמא, אכן בשביעית מה דמותר ליכנס היינו משום דלשדהו יש דין הפקר לענין ליכנס ליטול פירות שביעית. וזהו מבואר בנדרים מב' ב' דאין בעל השדה יכול לאסור בקונם קרקע שלו לאחר משום דרחמנא אפקרה לשדהו הרי דהוי הפקר ממש.

ומביא את מה שהקשה הרש"ש על הסמ"ע דהפקר לזמן מהני וראיתו משמיטה, והרי פירות שביעית הוי הפקר לעולם ולא לזמן. וכתב שנראה בפשוטו דהראיה הויא מההפקר של הקרקע דהויא לזמן עד שתדד רביעה שניה כמבואר במשנה. וע"ש עוד.